

može biti obavljena samo u povezanosti sa analizom produkcije pisanih dela. Tek na odnosu razumevanja i produkcije može biti zasnovano utvrđivanje pravila koja određuju sredstva i granice tumačenja.

Mogućnost opštevažeće interpretacije može biti izvedena iz prirode razumevanja. Pri tome individualnost tumača i individualnost autora ne stoje jedno naspram drugog kao dve neuporedive činjenice: obe individualnosti su se obrazovale na osnovi opšte ljudske prirode, a time je omogućeno međusobno zajedništvo ljudi u govoru i razumevanju. Tu se Šlajermaherove formulacije mogu psihološki dalje razjašnjavati. Sve individualne razlike nisu u krajnjoj liniji uslovljene kvalitativnim razlikama među ličnostima već stepenima razlika u duševnim procesima. Pošto, međutim, tumač svoj sopstveni život, tako reći, okušavajući prenosi u jedan određeni istorijski milje, to on u toj situaciji može trenutno neke duševne procese da naglasi i pojača, a druge, opet, da potisne i na taj način u sebi izazove podražavanje tuđeg života.

Ako se ima u vidu logička strana ovog procesa, onda će se u njemu sagledati jedna samo iz relativno određenih pojedinačnih znakova sastavljena povezanost uz stalno sudelovanje raspoloživog gramatičkog, logičkog i istorijskog znanja. Izraženo našom logičkom terminologijom, ova logička strana razumevanja sastoji se, dakle, u sadejstvu indukcije, primene opštijih istina na poseban slučaj i komparativnog postupka. Neposredniji zadatak bio bi da se utvrde posebne forme koje ovde primaju pomenute logičke operacije i njihove veze.

Tu sada iskrsava centralna poteškoća veštine tumačenja. Na osnovu pojedinih reči i njihovih veza treba da se razume celina jednog dela, a pri tome puno razumevanje pojedinačnog ipak pretpostavlja već razumevanje celine. Ovaj krug se ponavlja u odnosu pojedinačnog dela prema duhovnom ustrojstvu i razvoju njegova autora, a on se isto tako ponavlja u odnosu tog pojedinačnog dela prema njegovoj književnoj vrsti. Šlajermaher je ovu poteškoću praktično najbolje razrešio u *Uvodu u Platonovu Državu*, a u zapisima, odnosno dopunama uz njegova egzegetska predavanja našao sam i na druge primere istog postupka. (Počeo je sa osvrtom na podelu građe, koji se može uporediti sa ovlašnim pregledom, oprezno je obuhvatio sav sklop, ukazao na poteškoće, zastajući na onim mestima koja su omogućavala uvid u kompoziciju. Tek je posle toga počinjala prava interpretacija.) Teorijski se ovde dolazi do granice svih tumačenja, ono svoj zadatak uvek obavlja samo do određenog stepena: tako svako razumevanje uvek ostaje samo relativno i nikada ne može biti dovršeno. Individuum est ineffabile.

Šlajermaher odbacuje zatečeno rastakanje procesa tumačenja na gramatičku, istorijsku, estetsku i opštu interpretaciju. Ova diferenciranja samo obeležavaju da gramatička, istorijska, opšta i estetska znanja moraju već da postoje kada započinje tumačenje i da ona mogu da utiču na svaki čin tumačenja. Ali sam čin tumačenja može se razložiti samo na dve strane koje su sadržane u saznanju jedne duhovne tvorevine sastavljene od jezičkih znakova. Gramatičko tumačenje ide u tekstu od veze do veze sve do najviših veza u celini dela. Psihološko tumačenje polazi od uranjanja u stvaralački unutrašnji proces i kreće se ka spoljašnjoj i unutrašnjoj formi dela i od nje dalje ka poimanju jedinstva dela po duhovnom svojstvu i razvoju njihovog autora.

Time je dosegnuta ona tačka od koje je Šlajermaher pošao i tako majstorski razvio pravila tumačenja. Od fundamentalnog značaja je njegova teorija o spoljašnjoj i unutrašnjoj formi i naročito su dubokoumni zameci za jednu opštu teoriju literarne produkcije, u kojoj bi se nalazio organon istorije književnosti.

Krajnji cilj hermeneutskog postupka jeste da se autor bolje razume nego što je on samog sebe razumeo. Ovaj stav je, u stvari, neminovna konsekvencija teorije o nesvesnom stvaranju.

5

Da rezimiramo. *Razumevanje* postaje tumačenje od opšte vrednosti samo u susretu sa jezičkim spomenicima. Kada filološka interpretacija u hermeneutici postane svesna svoga postupka i svojih pravnih osnova, onda F. A. Volf doista s pravom ne može dovoljno da istakne praktičnu korist jedne takve discipline uporedene sa živom praksom. Ali s one strane te praktične koristi po samu radnju tumačenja čini mi se da postoji i jedan drugi, i to glavni zadatak koji se sastoji u ovome: ono treba nasuprot stalnom prodiranju romantičarske samovolje i skeptičke subjektivnosti u područje istorije da teorijski zasnuje opštevažnost interpretacije, na kojoj počiva sva pouzdanost istorije. Uvedena u sklop teorije saznanja, logike i metodologije duhovnih nauka, ova teorija interpretacije postaje značajni vezni beočug između filozofije i istorijskih nauka, glavni sastavni deo utemeljenja duhovnih nauka.

1) Diltaž ovde misli na delo Matije Ilirika Vlačića-Flavijusa *Clavis scripturae sacrae, seu de sermone sacrarum litterarum* (ključ Svetog pisma ili o sadržaju svetih knjiga). — Prim. prev.

2) U pitanju je delo klasičnog filologa Ernestija *Institutio interpretis Novi Testamenti* (1761). — Prim. prev.

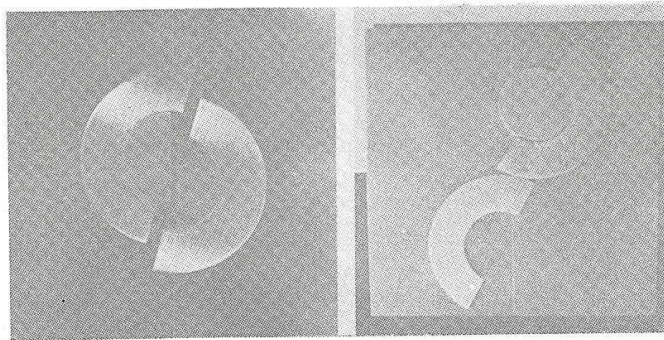
3) Diltažev spis o hermeneutici nastao je 1900. godine i izvorno je objavljen u spomenici *Philosophische Abhandlungen, Christoph Sigwart zu seinem 70. Geburtstag*, Tübingen, 1900, pošto je prethodno saopšten u Pruskoj Akademiji nauka. Prevod je raden po izdanju Diltaževog dela *Gesammelte Schriften V*, Stuttgart, 1968, str. 317—331.

Preveo sa nemačkog
TOMISLAV BEKIĆ

martin hajdeger

HERMENEUTIČKA SITUACIJA

koja se dobija za neko tumačenje smisla bića brige
i metodičko svojstvo egzistencijalne analitike uopšte

santi-sircana

Opstajanje se sa odlučnošću koja ide ispod njega pojavno pokazuje u pogledu svoje moguće svojstvenosti i celovitosti. Hermeneutička situacija, koja je prethodno bila nedovoljna za tumačenje smisla bića brige, dobija zahtevanu izvornost. Opstajanje je izvorno, to jest ono se u pogledu svoga svojstvenog mogućstva da bude celovito (das Ganzseinkönnen) postavlja u na-meravanje (die Vorhabe); vodeće pred-vidanje (die Vor-Sicht), ideja egzistencije, dobija svoju određenost kroz razjašnjavanje najsvojstvenijeg mogućstva bića (das Seinkönnen); sa konkretno razrađenom strukturom bića opstajanja (die Seinsstruktur des Daseins) njegova ontološka svojevrsnost u odnosu prema svemu predručnome (das Vorhandene) postaje tako razgovetna da prethodno presezanje u egzistencijalnost (der Vorgriff auf die Existentialität) opstajanja poseduje neko dovoljno artikulisanje za sigurno vođenje pojmovne razrade egzistencijalija.

Do sada pređeni put analitike opstajanja postao je konkretno pokazivanje u početku samo nabačene teze²⁾: *ono što bude (das Seiende), što smo svakada mi sami, jeste ontološki ono što je najdalje*. Osnova toga leži u samoj brizi. Biće koje propada pri onome o čemu se najpre stara na »svetu« vodi svakodnevno tumačenje bića i ontički pre pokriva svojstveno biće opstajanja da bi time ontologiji, koja je usmerena na to što bude, uskratila odgovarajuću osnovu. Stoga je izvorno pojavno prethodno davanje (die Vorgabe) toga što bude ponajmanje po sebi razumljivo, premda ontologija ide ponajpre posle poteza svakodnevnog tumačenja opstajanja. Oslobođanje izvornog bića opstajanja mora se za to opstajanje čak *izvojevati u protivpotezu* prema opadajućoj ontičko-ontološkoj tendenciji tumačenja.

Ne samo pokazivanje najelementarnijih struktura budenja-u-svetu (das In-der-Welt-sein), ob-graničavanje (die Umgrenzung) pojma sveta, razjašnjavanje najbližeg i prosečnog *koga* toga-što-bude (des Wer dieses Seienden), toga-samoga-se (des Man-selbst), tumačenja toga »tu«, već i, pre svega, analize brige, smrti, savesti i krivice pokazuju *kako* se u samome opstajanju razumnost mogućstva bića, koja se brine, dokopava i njegovog otključivanja (die Erschliessung), to jest zaključivanja (die Verschliessung).

Otuda vrsta-bića opstajanja *zahteva* od nekog ontološkog tumačenja, koje sebi za cilj postavlja izvornost pojavnog pokazivanja, *da to tumačenje osvaja biće toga što bude protiv njegove sopstvene tendencije prepokrivanja*. Otuda egzistencijalna analiza ima kao iziskivanje odnosno kao dovoljnost i uspokojenu razumljivost-po-sebi svakodnevnog tumačenja stalno svojstvo neke *nasilnosti*. To svojstvo, doduše, naročito odlikuje ontologiju opstajanja, ali je ono imanentno svakom tumačenju, jer razumevanje koje se u tom tumačenju izgrađuje ima strukturu skiciranja. Ali zar za to ne postoji svakada i neko sopstveno *vođenje i regulisanje*. A odakle ontološke skice treba da dobijaju evidentnost pojavne

prikladnosti za svoje »nalaze«? Ontološko tumačenje skicira to-
prethodno-dato-što-bude prema njemu svojstvenom biću da bi ga
u pogledu njegove strukture dovelo do pojma. Gde su putokazi za
pravac skiciranja da bi taj pravac uopšte pogodio u biće? I ako
čak to što bude, što postaje tema egzistencijalne analitike, da bi
na svoj način bilo, skriva sebi odgovarajuće biće? Odgovori na to
pitanje moraju se pre svega ograničiti na — u njima zahtevano —
razjašnjavanje analitike opstajanja.

Biću opstajanja svojstveno je samotumačenje. U obgledno-sta-
rajućem otkrivanju »sveta« sa-gleda se staranje. Opstajanje se de
facto već uvek razumeva u određenim egzistencijalnim mogućno-
stima, pa makar skice poticale samo iz razumnosti toga-se (des
Man). Egzistencija se, izričito ili ne, odgovarajuće ili ne, bilo kako
sa-razumeva. Svako ontičko razumevanje ima svoje — iako samo
pred-ontološke, to jest ne teorijsko-tematski shvaćene — »uključ-
ke«. Svako ontološki izričito pitanje o biću opstajanja pripremljeno
je već samom vrstom bića opstajanja.

Ali ipak, od čega treba oduzeti ono što sačinjava »pravu« eg-
zistenciju opstajanja? Bez nekog egzistencijalnog razumevanja osta-
je ipak svaka analiza egzistencijalnosti bez tla. Zar sprovedenom
tumačenju svojstvenosti i celovitosti opstajanja u osnovi ne leži
neko ontičko shvatanje egzistencije, koje može biti moguće, ali
ipak ne mora da bude obavezno za svakoga? Egzistencijalno tuma-
čenje nikada neće hteti da preuzme neko vrhovno rešavanje o
egzistencijalnim mogućnostima i obaveznostima. Ali zar se i samo
to tumačenje ne mora opravdavati u pogledu egzistencijalnih mo-
gućnosti uopšte, kojima ono ontološkom tumačenju daje ontičko
tla? Ako je biće opstajanja suštastveno mogućstvo bića i slobod-
nost za njegove najsvjetlije mogućnosti i ako ono svagda eg-
zistira samo u slobodi za te mogućnosti, odnosno u neslobodi
protiv tih mogućnosti, onda ontološko tumačenje može u osnovu
postavljati i druge osim ontičkih mogućnosti (načina na koje biće
može da bude) i te mogućnosti skicirati prema njihovoj ontolo-
škoj mogućnosti? I ako se opstajanje tumači najčešće iz izgublje-
nosti u staranju o »svetu«, zar onda u protivpotezu prema tome
staranju dobijeno određenje ontičko-egzistencijalnih mogućnosti i
na njima zasnovana egzistencijalna analiza nije tome-takvome-što-
bude odgovarajući način njegovoga otključivanja? Zar onda nasil-
nost skiciranja ne postaje oslobađanje neizokrenutog pojavnog sta-
nja opstajanja?

»Nasilno« prethodno davanje mogućnosti egzistencije može se
metodički zahtevati, ali može li ono izbeći slobodno nahođenje?
Ako analitika kao egzistencijalno svojstveno mogućstvo bića u os-
novu stavlja otključenost koja ide ispred njega, kojom mogućstvu
poziva samo opstajanje, i čak iz osnove svoje egzistencije, je li to
mogućstvo onda proizvoljno? Je li način bivanja, shodno kome se
mogućstvo bića opstajanja odnosi prema svojoj izuzetnoj moguć-
nosti, smrti, neki slučajno na dohvrat uzeti način? Ima li buđenje-u-
svetu neku višu instanciju svoga mogućstva bića od svoje smrti?

Ontičko-ontološka skica opstajanja prema nekom svojstvenom
mogućstvu da bude celovito može čak biti neproizvoljna, ali oprav-
dava li se time već na toj pojavi izvršeno egzistencijalno tumače-
nje? Odakle dobija ono svoju nit vodilju ako ne iz neke »prethod-
no postavljene« ideje egzistencije uopšte? Čime se regulišu koraci
analize nesvojstvene svakidašnjosti ako ne pripostavljenim poj-
mom egzistencije? I ako kažemo da opstajanje »propada« i da
ono stoga treba da izvojuje svojstvenost mogućstva bića protiv te
tendencije bića — sa kojega se gledišta tu govori? Nije li već sve,
premda polutamno, osvetljeno svetlošću »prethodno postavljene«
ideje egzistencije? Odakle dobija ona svoje pravo? Zar je prva
skica, koja ju je nagoveštavala, bila bez vođenja? Nikako.

Formalno nagoveštavanje ideje egzistencije bilo je vođeno od
strane razumevanja bića koje leži u samome opstajanju. Bez ika-
kve ontološke prozirnosti ono ipak razotkriva: to što bude, što mi
nazivamo opstajanjem, sam svagda ja sâm, i to kao mogućstvo
bića kome je stalo do toga da bude to što bude. Opstajanje se
razumeva, premda bez dovoljne ontološke određenosti, kao bude-
nje-u-svetu. Tako budući susreće ga to što bude od vrste biće onoga
što je priručno i prisutno. Ma koliko razlika egzistencije i realno-
sti bila udaljena od nekog ontološkog pojma, ma koliko opstaj-
anje razumevalo egzistenciju čak pre svega i kao realnost, ono je ne
samo prisutno, već je *sebe*, u ma kome mitskom i magijskom tu-
mačenju, svagda već *razumelo*. Jer inače ono ne bi »živelo« u ne-
kom mitu i ne bi se u obredu i kultu brinulo o svojoj magiji.
Pripostavljena ideja egzistencije je egzistencijalno neobavezno pre-
thodno crtanje formalne strukture razumevanja opstajanja uopšte.

Pod vodstvom te ideje vrši se analiza koja priprema sledeću
svakidašnjost sve do prvog pojmovnog ob-graničavanja brige. Ta
pojava omogućila je izoštrenije shvatanje egzistencije i njoj svoj-
stvenih odnošenja prema činjeničnosti i propadanju. Ob-graničava-
nje strukture brige dalo je osnovu za neko prvo ontološko razliko-
vanje egzistencije i realnosti³⁾. To je dovelo do teze: supstancija
čoveka jeste egzistencija.⁴⁾

Ali čak i ta formalna i egzistencijalno neobavezna ideja eg-
zistencije ipak već skriva neku određenu iako neistaknutu ontološku
»sadržinu« u sebi, koja isto tako kao i od nje razgraničena ideja
realnosti »prethodno postavlja« neku ideju bića uopšte. Samo u
vidokrugu tih ideja može se vršiti razlikovanje između egzisten-
cije i realnosti. I jedna i druga podrazumevaju pak *biće*.

Ali zar ontološki razjašnjena ideja bića uopšte ne treba da se
dobje tek razradom razumevanja bića koje odgovara opstajanju? Je
li se to razumevanje može ipak izvorno shvatiti samo na osnovi
nekog izvornog tumačenja opstajanja pomoću niti vodilje ideje eg-
zistencije. Zar tako konačno ne postaje sasvim očigledno da se raz-
vijeni fundamentalnoontološki problem vrte u »krug«?

Doduše, mi smo već pri analizi strukture razumevanja uopšte
pokazali da je ono što se zamera neodgovarajućom rečju »krug«
svojstveno suštini i odlici samog razumevanja.⁵⁾ I pored toga mora
se istraživanje sada, s obzirom na razjašnjavanje hermeneutičke
situacije fundamentalnoontološke problematike, izričito vratiti na
»argument o vrćenju u krug«. Protiv egzistencijalnog tumačenja
izneseni »prigovor o vrćenju u krug« hoće da kaže: ideja egzisten-
cije i bića uopšte se »prethodno postavlja« i »po njoj« se tumači
opstajanje da bi se iz toga dobila ideja bića. Ali šta znači to »pre-
thodno postavljanje«? Uvodi li se sa idejom egzistencije neka po-
stavka iz koje mi prema formalnim pravilima sledstvenosti izvo-
dimo dalje postavke o biću opstajanja? Ili ako to prethodno po-
stavlanje ima svojstvo razumevajućega skiciranja — i to tako da
tumačenje koje izgrađuje takvo razumevanje tek pušta da dođe do
reči *upravo samo to što valja tumačiti da bi ono odlučivalo iz
samog sebe — da li ono kao to-što-bude daje ustrojstvo bića, pre-
ma kojemu (ustrojstvu) je to biće u skici formalnogaveštajne
bilo otključeno (erschlossen)?* Može li uopšte to što bude u po-
gledu svoga bića drugačije doći do reči? U egzistencijalnoj anali-
tici se neko »vrćenje u krug« u dokazivanju ne može čak ni »izbe-
ći« zato što ono uopšte ne dokazuje prema pravilima »logike sled-
stvenosti«. Ono što razumnost, smatrajući da udovoljava najvišoj
strogosti naučnog istraživanja, želi da odstrani izbegavanjem »vr-
ćenja u krug« nije ništa manje nego osnovna struktura brige. Iz-
vorno tom brigom konstituisano, opstajanje je već svagda ispred-
samog-sebe (sich-selbst-vorweg). Ono se budući svagda već skici-
ralo prema određenim mogućnostima svoje egzistencije i u takvim
egzistencijalnim skicama predontološki sa-skiciralo tako nešto kao
što je egzistencija i biće. Ali može li se onda to opstajanju sušta-
stveno skiciranje odrediti istraživanju uopšte, koje, kao i svako *sâ-
mo istraživanje* želi da izgradi i dovede do pojma neku vrstu ot-
ključivajućeg (erschliessende) opstajanja, naime egzistenciji svoj-
stveno razumevanje bića?

Ali »prigovor o vrćenju u krug« dolazi i sam iz neke vrste
bića opstajanja. Razumnosti starajućega prelazanja u to-se (das
Man) ostaje tako nešto kao neko skiciranje, i čak kao neko ontolo-
ško-nužno iznenađujuće skiciranje, zato što se ta razumnost nje-
mu »u principu« odupire. Razumnost se stara samo o — bilo »te-
orijskome« ili »praktičnome« — tome što bude što se obgledno mo-
že sa-gledati. Ono čime se razumnost odlikuje sastoji se u tome
što ona podrazumeva da će saznati samo ono što »de facto« bu-
de, da bi se mogla mahnuti nekog razumevanja bića. Ona pre-
negregava da se to što bude može »de facto« saznati samo onda
kada je biće već razumljeno, premda još nije pojmljeno. Razum-
nost pogrešno razumeva razumevanje. I stoga ona mora ono što
je izvan dometa njenog razumevanja, odnosno što taj domet pre-
vazilazi, nužno izdavati za »nasilno«.

Govoreno o »vrćenju u krug« razumevanja jeste izraz dvoja-
kog prenegregavanja: 1) da samo razumevanje sačinjava neku osno-
vnu vrstu bića opstajanja; i 2) da je to biće konstituisano kao
briga. Poricati vrćenje u krug, hteti ga prikrivati ili čak nadvla-
đivati znači konačno učvršćivati to prenegregavanje. Nastojanje se
čak mora usredsređivati na to da izvorno i sasvim uskoči u to
»kruženje« da bi sebi, već u začetku analize opstajanja osiguralo pot-
puni uvid u kružno biće opstajanja. Ne previše već *premalno* se
»prethodno postavlja« za ontologiju opstajanja ako se »pođe« od
nekoga ja bez sveta da bi se onda tome ja pribavljao neki objekt
i neki ontološki neosnovan odnos prema tome objektu. *Prekratko
seže pogled* ako se »život« uzima kao problem i *onda se svremena
na vreme* i smrt u obzir uzima. *Izveštačeno dogmatski krojimo*
tematski predmet ako se »najpre« ograničimo na neki »teorijski
subjekt« i onda ga »s praktične strane« upotpunjavamo u nekoj
pridodatoj »etici«.

To može biti dovoljno za razjašnjavanje egzistencijalnog smi-
sla hermeneutičke situacije neke izvorne analitike opstajanja. Isti-
canjem otključenosti koja ide ispred opstajanja, to opstajanje je u
pogledu svoje prave celovitosti uvedeno u na-meravanje. Svojstve-
nost mogućstva-da-se-bude-sâmo (das Selbstseinkönnen) skriva
pred-vidanje izvorne egzistencijalnosti, a ta egzistencijalnost osi-
gurava otkrivanje odgovarajuće egzistencijalne pojmovnosti.

Analiza otključenosti koja ide ispred opstajanja navodila je u
isti mah na pojavu izvorne i svojstvene istine. Ranije je pokazano
kako ponajpre i najčešće vladajuće razumevanje bića pojma to
biće u smislu prisutnosti i tako prepokriva izvornu pojavu istine.⁶⁾
Ali ako biće samo »postoji«, ukoliko istina »jeste«, i ukoliko
se prema vrsti istine menja razumevanje bića, onda izvorna i pra-
va istina mora jamčiti razumevanje bića opstajanja i biće uopšte.
Ontološka »istina« egzistencijalne analize izgrađuje se na osnovi
izvorne egzistencijalne istine. Ali toj izvornoj egzistencijalnoj isti-
ni ipak nije neophodno potrebna ta ontološka »istina«. Najizvornija,
fundamentalna egzistencijalna istina, kojoj stremi fundamentalno-
ontološka problematika — koja priprema pitanje o biću uopšte —
jeste *otključenost smisla bića brige* (die *Erschlossenheit des Sein-
sinnes der Sorge*). Za razotkrivanje toga smisla potrebno je nesuže-
no držanje u pripravnosti punog stanja strukture brige.

1) Uporediti § 5, S. 15

2) Uporediti § 45, S. 232.

3) Uporediti § 43, S. 200 i dalje.

4) Uporediti § 212, S. 117 i dalje.

5) Uporediti § 32, S. 152 i dalje.

6) Uporediti § 44b, S. 219 i dalje.